

«LOCATION and SPACE - ECONOMY». by Walter Isard. Published by The Technology Press of Massachusetts Institute of Technology and John Wiley and Sons, Inc., New York 1956.

Dünyaca meşhur iktisatçılardan Prof. Walter Isard'ın bu kitabı, sosyal ilimlerin ve hususile de iktisat disiplininin çerçevesini teşkil eden mekânı, bir başka deyimle kuruluş yeri mevzu'unu ele alarak incelemekte; ve bir kuruluş yeri teorisinin teşisine çalışmaktadır.

Üçyüz elli sayfa hacminde olan eser, onbir fasıl ile mufassal iki endeksten meydana gelmiştir. İlk fasıl, Giriş kısmını teşkil etmekte; iktisadî teşebbüslerin hayatında kuruluş yeri ve kuruluş bölgesinin mahiyeti meselesi vazolunarak izahı yapılmaktadır. Sosyal oluşun mekân ile alâkalı bazı temel gelişme safhaları anlatıldıktan sonra konunun asli problemleri açıklanmaktadır. Bu ilk fasılın son meselesini, eserde uygulanması mümkün teorik hal tarzlarının izahı teşkil etmektedir.

İkinci fasıl, kuruluş yeri ile alâkalı bazı umumî teorilerin tasvir ve tenkidine tahsis olunmuştur. Adıgeçen kuruluş yeri teorilerinden sırasıyla Anglo - sakson görüşü; Umumî bir kuruluş yeri teorisi kurulmasıyla alâkalı ilk denemeler; Predöhl'ün anlayışı; Weigmann'ın nazariyesi; Palander'in tenkitleri ile Lösch'ün Umumî Sistemi; Ohlin'in ticaret ve kuruluş yeri teorisi anlatıldıktan sonra müellifin şahsî mütalâa ve fikirleri ile fasıla nihayet veriliyor.

Üçüncü fasılda, mekân ekonomisinin bazı ampirik intizamları (regularities) ele alınıyor. Dördüncü fasılda ilk olarak münakale masraflarını kuruluş yerini tâyin eden aslî bir faktör olarak mütalâa ediliyor; münakale masrafları ile sermaye tedarik masrafları üzerinde duruluyor; son olarak da, münakale masraflarının, diğer faktörler müvacehesindeki mukayeseli durumu anlatılıyor.

Beşinci fasıl, firmanın, kuruluş yeri müvazenesi ile ilgili olarak münakaleye teveccüh etme konusunu inceliyor. Bu fasla ilâve edilen ek kısmında, kuruluş yeri ile ilgili münakale masrafları faktörü anlatıldıktan sonra münakale masraflarına müteveccih işletmelerde kuruluş yerini tâyine imkân veren matematik formüller izah edilmektedir.

Altıncı fasıl, işgücü masraflarına müteveccih bir işletmede, kuruluş yeri equilibrium'unun nasıl sağlanacağını incelemekte; faslın sonundaki ek kısmında da işgücü katsayısı (coefficient) ve bununla ilgili ratio' izah edilmektedir.

Kitabın yedinci faslı, piyasaya (tedarik ve sürüm bakımından) müteveccih bir firmada kuruluş yerinin hangi âmillere bağlı olacağı konusunu tetkik ediyor. Bu cümleden olarak, sürüm piyasası tahlilleri; tedarik piyasası araştırmaları anlatıldıktan sonra kuruluş yeriyle ilgili fiyat teessüsünden ve rekabet şartları altında teşekkül eden kuruluş yeri müvazenesinden bahsolunuyor.

Sekizinci fasılda, firmaların birleşip büyümesi (agglomeration) vakıası incelendikten sonra işletmelerde cesamet problemi; büyüme ve birleşmenin kuruluş yeri intihabına olan tesiri; şehirleşme ekonomisi ve nihayet ziraat işletmelerinde kuruluş yeri meselesi inceleniyor. Bu fasla ilâve edilen ek kısmında, şehirleşme sırasında, arazinin kuruluş yeri olarak istimali ile alâkalı faktörler izah olunuyor.

Dokuzuncu fasıl, firmanın kuruluş yeri teorisi ile ticaret teorisi arasındaki karşılıklı alâka ve bağların tahlil ve tasvirine ayrılmış bulunmaktadır. Bu fasılda bilhassa, Mesafe değişkeninin firmanın ticaret, sınaî kuruluş yeri ve coğrafi ihtisaslaşma vasfına yaptığı direkt ve endirekt tesirler mütalâa edilmektedir.

Onuncu fasıl, ilk dokuz fasılda esasları izah edilmiş olan Genel Kuruluş Yeri Teorisinin muhtelif veçhelerini izah için kaleme alınmış bulunmaktadır. Teorinin matematik olarak formüle edildiği bu fasılda, kuruluş yeri teorisinin babası olan Alfred Weber'in klâsik teorisi ele alınmakta; ve modern mikroekonomik approach uygulanmak suretiyle Weber'in teorisi yeniden inşa olunmaktadır. Isard', Weber'in modernize edilmiş bu teorisine piyasa ile alâkalı değişkenleri de ithal etmek suretiyle geniş bir vüs'at vermektedir. Tahlillerini, müteaddit müstahsilin faaliyette bulunduğu bir piyasada kuruluş yeri teorisini ifade edecek şekilde genişleten müellif, Lösch'ün piyasaya yönelen kuruluş yeri izahlarını gözden geçirmektedir. Bu faslın son bahsini, ziraatta kuruluş yeri teorisinin yeniden inşası hususu teşkil etmektedir.

Kitabın onbirinci ve son faslı, kuruluş yerinin muhtelif veçheleri ile ilgili izahların grafikler yardımıyla senteze tâbi tutulması ve bütün kitap-taki izahların bir hülâsasının verilmesi için kullanılmış bulunmaktadır.

Kitabın son kısmında ilk olarak bir müellif isimleri endeksi; sonra da uzun ve mufassal bir mevzu endeksi yer almış durumdadır.

Walter Isard, kitabında sayıları 57 yi bulan grafik ve şekiller ve bol sayıda matematik formüller kullanmak suretiyle klâsik kuruluş yeri teorisini modern bir şekle sokarak tam manasile ve yeniden inşa etmektedir. Isard, mikroekonomik teoriden geniş ölçüde faydalanmak suretiyle işletme iktisadının çok önemli bir konusunu izaha muvaffak olmaktadır.

Isard'ın teorisi, bu kitabın tetkikinden de anlaşılacağı veçhile, işletme iktisadındaki kuruluş yeri probleminin halli için yepyeni ufuklar açmış bulunmaktadır. Yine bu kitabın tetkiki, kuruluş yeri meselesini sanayide ilk defa incelemiş olan tanınmış işletmecisi Alfred Weber'in koymuş olduğu esasların, bugün de bir değer ifade ettiği hakikatını açık şekilde ortaya koymaktadır.

Isard'ın, tıpkı A. Weber'in eseri gibi, işletme iktisadının ana kitaplarından birisi haline çoktan gelmiş bulunan bu eserini, işletme teorisinde derinleşmek isteyenlere bilhassa tavsiye ederiz.

Ağustos 1960

Doç. Dr. Cumhuri Ferman